

STÚDIUM

Keszler Erika

Romániai magyar érdekképviselet az Európai Parlamentben az EP-képviselők felszólalásainak tükrében

1. Bevezetés

Az Európai Unió csatlakozás Románia számára új lehetőségeket, s egyben új köteletségvállalásokat és kihívásokat is jelentett. A lehetőségek kihasználása azonban a nemzeti, illetve a társadalom különböző csoportjai által igényelt érdekérvényesítés különböző módjainak ismeretét feltételezi.

Jelen tanulmány arra keresi a választ, hogy a kisebbségi képviselet hogyan használja ki az új helyzetet, az EU milyen új lehetőségeket kínál az érdekérvényesítés és a nemzeti kisebbségek jogainak kiszélesítése szempontjából.

A nemzeti kisebbségi jogok képviselete különösen nehéz, hiszen az Unió vállaltan nem foglalkozik velük közösségi szinten, azaz nincs rá vonatkozó normarendszere, s így az a tagállamok hatáskörében marad. Habár a hagyományos kisebbségek védelme a Közép- és Kelet-Európai államok csatlakozási kérelmének kinyilvánítását követően a nemzetközi figyelem középpontjába került s politikai kritériummá „nőtte ki magát”, a csatlakozás után háttérbe szorult, diskurzív szinten nem fejlődött tovább.

Felmerül tehát a kérdés, hogy a nemzeti kisebbségi közösségek képviselői hogyan tudnak jogaik érdekében fellépni és eredményt elérni, ha az Európai Unió direkt módon nem foglalkozik a kérdéssel? Kisebbségvédelmi jogrendszer hiányában melyek azok a módszerek, amelyek célba érhetnek?

Sógor Csaba, Winkler Gyula és Tökés László már 5 éve képviselik a romániai magyar kisebbséget az Európai Parlamentben. Jelen kutatás az ő parlamenti tevékenységüket vizsgálja, a kisebbségi érdekképviselet terén végzett munkájukra fókuszálva. Tevékenységük részletekbe menő vizsgálata előtt azonban át kell tekintenünk az Európai Parlamentben történő érdekérvényesítési folyamatokat is.

2. Kisebbségi érdekérvényesítés az Európai Parlamentben

Az Európai Parlament az EU törvényhozásában vesz részt, együtt a Miniszterek Tanácsával. A parlamenti képviselőket a tagállamok állampolgári választják 5 éves mandátumra. A megválasztott képviselők azonban nem nemzeti hovatartozás szerint, hanem pártcsaládok szerint tömörülnek képviselő-csoportokba, szám szerint hétbe.¹ A Parlament a lobbicsoportok tevékenysége szempontjából is fontos intézmény – felmérések szerint egy parlamenti képviselőre közel 7 lobbista jut.²

Románia jelenleg 33 képviselőt ad az Európai Parlamentnek, ebből három az erdélyi magyar kisebbségi közösség tagja: Tőkés László (aki egyben az EP alelnöki tisztségét is betöltötte), Sógor Csaba (RMDSZ) és Winkler Gyula (RMDSZ).

Az EP-ben az érdekérvényesítés legfontosabb színtereit a parlamenti szakbizottságok jelentik, ők készítik elő a Parlament plenáris üléseit.³ A szakbizottságban való részvétel eredményességét általában a megírt jelentések száma alapján mérik. A parlamentáris gyakorlatnak megfelelően a szakbizottságban betöltött tisztség mellett a képviselők tagjai minimum egy küldöttségnek is.

A képviselők hatékonyságának egy másik mértékegysége a Parlamentben a feltett kérdések, az állásfoglalási indítványok, illetve a plenáris ülésen való felszólalások száma. Kutatásom ezen utóbbira, vagyis a plenáris ülési tevékenységre, az azon belüli felszólalásokra koncentrálok. A parlamenti üléseken tett felszólalások kétfélek: napirendi pont tárgyalása során kialakult vitához való hozzászólások, vagy az „egyperces felszólalások fontos politikai kérdésekben”. Ez utóbbit kihasználva, az eljárási szabályzat 150. cikke

1 Ezek a következők: Európai Néppárt (Kereszténydemokraták) képviselőcsoport; Szocialisták és Demokraták Progresszív Szövetsége Európai Parlamenti Képviselőcsoportja; a Liberálisok és Demokraták Szövetsége Európáért Képviselőcsoport; a Zöldek /Az Európai Szabad Szövetség Képviselőcsoportja; Európai Konzervatívok és Reformerek Képviselőcsoport; a Szabadság és Demokrácia Európája Képviselőcsoport; az Egységes Európai Baloldal / Északi Zöld Baloldal képviselőcsoport; ezek mellett több független képviselőről is beszélhetünk, amely nem tagjai egyik képviselőcsoportnak sem. Forrás: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/hu/007f2537e0/K%C3%A9pviselek%20csoportok.html>.

2 Kéglér Ádám: Tagállami érdekérvényesítés az EU-ban. In Bayer József – Kéglér Ádám: Kormányzati, gazdasági és civil érdekérvényesítés az EU-ban. MTA PTI, Budapest, 2009.

3 Ua. 83–94.

alapján,⁴ a képviselők valamilyen, általuk fontosnak tartott ügyre hívhatják fel a Parlament figyelmét. Az egyperces felszólalásokra minden ülés első ülésnapján kerülhet sor, legfeljebb harmincperces időtartamban.

Természetesen ezt a lehetőséget a képviselők igyekeznek is kihasználni. Hiszen az az előnye, hogy a felszólalás témája nem kötött, nem a napirendi pontok által meghatározott. Így alkalom nyílik olyan kérdések felvetésére, amelyek nem szerepelnek az EP prioritásai között, de az adott képviselő azt mégis fontosnak tartja. S így elérhető, hogy – ha csak egy percre is, de arra az EP-tagok felfigyeljenek.

A kutatás egyik célját pont a különböző típusú felszólalások összehasonlítása adta, azaz, megvizsgáltuk, hogy mennyiben különbözik vagy hasonlít a témaválasztás felszólalások típusai esetében?

3. A parlamenti tevékenység kutatása. Szakirodalmi áttekintő

Az EP fórum jellegéből adódóan a kisebbségi kérdések ügyében való felszólalásra találhatunk példát, azonban érdemes egyaránt kvantitatív és kvalitatív elemzést végezni. Az európai parlamenti tevékenységet aránylag kevés tanulmány vizsgálja, néhány „törvényszerűséget” felfedezhetünk.

A kutatók általánosan egyetértenek abban, hogy létezik némi összefüggés a képviselők aktivitása és hatékonysága, eredményessége közt, de ez nem jelenthető ki egyértelműen. Az aktivitás mérését illetően elmondható, hogy három politikai eszköz számszerűsítésével érhető tetten: a plenáris felszólalás, a Bizottságnak és a Tanácsnak feltett kérdések, illetve az állásfoglalási indítványok és azokhoz való csatlakozások megszámlálásával. A hatékonyság mérésére az elkészített jelentések száma nyújt segítséget. Az eredményesség pedig az újráválasztással mérhető.

A fentiek mellett az elemzők egyetértenek abban, hogy kvantitatív mérés esetén jó különbséget tenni az egyes eszközök között, hiszen azok különböző „súlyúak”, jelentőségűek (például a riportéri pozíció vagy a véleménykészítési feladat kiemeltnek számíthat egy felszólalással szemben).

A fentiek alapján állított össze aktivitási rangsort a magyarországi EP-képviselőkről például a Nézőpont Intézet és a Republikon Intézet, vagy a Policy Solutions elemzőcsoport.⁵

4 Az Európai Parlament Eljárási Szabályzata. Forrás: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+RULES-EP+20120417+RULE-150+DOC+XML+V0//HU&language=HU&navigationBar=YES>.

5 Lásd: A magyar EP-képviselők rangsora. A legaktívabbak és a legeredményesebb. Nézőpont Intézet Zrt., 2010. <http://nezopointintezet.hu/files/2010/11/Elemz%C3%A9s>

Ezek a módszerek azonban sok esetben nem elégségesek a képviselői aktivitás vizsgálatára. Az EP-ben például a lobbizás hosszadalmas és bonyolult folyamat, szükség van a lehető legszélesebb körű, vagy lehető legtöbb – ugyanazon értékeket, érdekeket valló képviselő együttműködésére (jó példa erre az intergroup). Ebben az esetben érdemes azokra az eljárásokra, illetve esetekre is kitérni, amikor az illető képviselők összefognak, s így bizonyos szintű sikereket érnek el. A magyar (kisebbségi) érdekképviselő szempontjából az összefogás igencsak hatékony lehet, hiszen Magyarországon kívül még további két államban kerültek be magyar nemzetiségű képviselők.⁶

A képviselők tevékenységének egy másfajta megközelítését, mélyebb elemzését segíti elő a parlamenti ülések felszólalásainak tartalomelemzése. Toró Tibor, az RMDSZ román parlamenti szerepléséről írott elemzésében⁷ a szervezetnek a romániai parlamentben gyakorolt diskurzusát vizsgálta, feltárja a képviselők által használt diskurzív stratégiákat, illetve ezek következményeit. Egy ilyen típusú elemzéssel az is felszínre kerülhet, hogy az általuk fontosnak vélt problémákat, témákat hogyan tudják az ülések során kontextualizálni.

Fontos megjegyezni, hogy a parlamenti felszólalások stílusát, illetve tartalmát több tényező befolyásolja. Elsősorban az intézményes keret – jelen esetben az Európai Parlament belső működése, az ülések menetének szabályozása. Másodsorban meghatározó elem a napirend, illetve magának a felszólalónak a hovatartozása, az ideológiai beállítottsága.

A képviselői aktivitás kutatásának nemzetközi szakirodalma nagy hangsúlyt fektetett a parlamenti munka és az újraválasztás kapcsolatára. Sigalas például arra hívja fel a figyelmet, hogy egyrészt maguk a választók nagyobb érdeklődést mutatnak a kvantitatív adatokkal kimutatható eredmények, mint a minőségi tevékenység iránt, másrészt véleményük szerint a képviselők aktivitása egyenes mutatója a politikai tapasztalatnak és a politikai tőkével való rendelkezésnek.⁸

2010.07.05.-A-magyar-EP-k%C3%A9pvisel%C5%91k-rangsora.pdf [utolsó letöltés 2011. április 4.] és A „24”-ek. A magyarországi EP-képviselők rangsora és értékelése aktivitásuk alapján. Republikon Intézet http://www.republikon.hu/upload/5000037/republikon_elemzes_20090505.pdf [utolsó letöltés 2011. április 4-én].

6 A magyarországi EP-képviselők tevékenységéről szóló elemzést lásd: Csáky A. Zselyke: Együttműködés? Magyarország képviselői az Európai Parlamentben. In Regio, 19. évf. 2008. 1. sz., valamint Kurkó Noémi: Érdekvényesítés, lobbizás, kisebbségvédelem. Politikatudományi Szemle. 2006. 4. sz., 139–166.

7 Toró Tibor: Érdekvényesítés az RMDSZ politikájában. In Szarka László – Vizi Balázs – Tóth Norbert – Kántor Zoltán – Majtényi Balázs (szerk.): Etnopolitikai modellek a gyakorlatban. Gondolat Kiadó, Budapest, 2009, 202–219.

8 Sigalas, Emmanuel, Dr.: *Does Performance Matter? MEP activity levels and Re-election*. Institute for European Integration Research Austrian Academy of Science.

Más tanulmányok a jó parlamenti képviselet kérdésére koncentrálnak. Összefüggésbe hozzák például az aktivitás mértékét a karrierépítési szándékkal; illetve kitérnek arra is, hogy az EP képviselőknek nemcsak az EU közösségi szintjén, hanem állami és választókerületi szinten is bizonyítaniuk kell.⁹

Habár a képviselők aktivitásának elemzésére találtunk példákat, olyan elemzés, amely kimondottan a romániai magyar képviselők európai parlamenti tevékenységére irányulna, jelenleg nem létezik. Jelen tanulmány ezzel a kérdéskörrel foglalkozik, a fent említett módszereket kiaknázva, a kvantitatív és kvalitatív típusú elemzéseket ötvözve megpróbálja feltárni a három képviselő aktivitását, teljesítményét, és bizonyos szinten az eredményességét is. Emellett kísérletet tesz a képviselői tevékenység kontextusának körvonalazására is.

4. Módszertani alapvetések

Vizsgálatom gyakorlati részét a tartalomelemzés képezi.¹⁰ Ezt a három erdélyi magyar képviselő plenáris üléseken elhangzott 173 felszólalása alapján készítettem, amelyek a 2007. december 10-től 2011. március 8-ig terjedő időszakban hangoztak el.

Az elemzés során azt vizsgáltam, hogy az adott parlamenti ciklusban hány alkalommal szólaltak fel, s ezen felszólalásaik során milyen gyakran álltak ki a nemzeti kisebbségek ügyei mellett. Elemzésem egyrészt numerikus tartalomelemzés, így kvantitatív eredményekre alapoz. Másrészt pedig kvalitatív, amennyiben a kvantitatív vizsgálat során kiemelt kategóriák közötti összefüggéseket próbálok feltárni.¹¹ A nagyméretű adathalmaz feldolgozásakor az SPSS statisztikai szoftvert használtam.

A felszólalások elemzése során elkülönítem egymástól a vitákban való felszólalást, illetve az egyperces felszólalásokat. Az első esetében a képviselők a napirendi pontok által kötve vannak; míg a második esetben szabadon választott téma kapcsán szólalhatnak fel.

EUSA Biennial Conference, 2011, http://euce.org/eusa/2011/papers/11k_sigalas.pdf.

9 Sigalas, Emmmanuel, Dr.: *Representation During the 6th European Parliament. MEP Activity and Explanations of Performance Variation*. Institute for European Integration Research Austrian Academy of Science, 2010, <http://www.jhubc.it/ecpr-porto/virtualpaperroom/118.pdf>.

10 A tartalomelemzés módszertanáról lásd: ANTAL László: *A tartalomelemzés alapjai*. Budapest, Magvető, 1976.

11 KRIPPENDORF, Klaus: *A tartalomelemzés módszertanának alapjai*. Budapest, Balassi Kiadó, 1995, 117-126

Az elemzésnek két szintje van. Az első szintet az egyes felszólalások szövege képezi, amelyeket téma szerint kategorizáltam. A második szintet a felszólalásokban megjelenő olyan kijelentések képezik, amelyek kisebbségpolitika témájúak. Ezeknek az előfordulása segítségével vizsgálom, hogy melyek azok a témák, amelyek kisebbségpolitikai vonzatúnak tekinthetők.

5. Az erdélyi magyar EP-képviselők parlamenti aktivitásának elemzése

Romániában, az Európai Unió csatlakozást követően, 2007. november 25-én került sor EP-választásokra. A választás eredményeképp 35 képviselő kapott mandátumot. A romániai magyarság képviselét három képviselő látja el, ebből kettő az RMDSZ színeiben – Sógor Csaba és Winkler Gyula –, valamint a függetlenként induló Tőkés László. Mandátumuk ezúttal nem 5 évre szól, hanem az elkövetkező EP-választásokig, 2009-ig. A 2009-es EP-választás előtt a romániai magyar képviselők a Magyar Összefogás Listáján indultak, melynek élén Tőkés László (EMNT elnök) állt, mögötte Winkler Gyula és Sógor Csaba RMDSZ-es képviselők kerültek bejutó helyre.

5.1. A felszólalások kvantitatív elemzése

Az EP honlapján feltüntetett adatok alapján a 6. parlamenti ciklusban, Sógor Csaba a plenáris ülések 86 napjának 97%-án, Tőkés László a 69%-án, míg Winkler Gyula az ülések 75%-án volt jelen. A jelenlegi parlamenti ciklusban 2011. március 8-ig megtartott 86 ülésről nincs adat, mert a „jelenléti íveket” a parlamenti ciklus végén állítják össze.

1. táblázat: A képviselők felszólalásainak száma

Felszólalás típusa	Képviselő			Összesen
	Sógor Csaba	Tőkés László	Winkler Gyula	
Vita	66	25	28	119
Egyperces felszólalások	20	23	9	52
Előadót helyettesít	2	0	0	2
Összesen	88	48	37	173

A felszólalások mennyiségét vizsgálva, észrevehető, hogy Sógor Csaba többször szólalt fel, mint Tőkés László és Winkler Gyula együttvéve. Ebből az összehasonlításból azonban kockázatos lenne messzemenő megállapításokat levonni a képviselői munkát illetően. Természetesen lehet iránymuta-

tó, de nem szabad abba a tévedésbe esni, hogy az aktív hozzájárulást összekeverjük a hatékonysággal.¹² Figyelembe kell venni azt is, hogy a parlamenti üléseken való részvételen túl szakbizottsági és küldöttségi tagok is, s megtörténhet, hogy más tisztségükben végzett munkájuk nem mindig engedi meg az üléseken való részvételt. Például Tőkés Lászlónak, aki 2010 júniusától az Európai Parlament alelnöke, sokszor plenáris ülést kell vezetnie, s az eljárási szabályzat szerint ilyenkor nincs joga felszólalni. Ez egy magyarázat lehet a kevesebb számú hozzászólásra is.

A kutatás szempontjából fontos megvizsgálni, hogy az egyes képviselők milyen témákban szólalnak fel a leggyakrabban, illetve hogy az egyperces felszólalás lehetőségét kihasználva milyen problémát szeretnének bemutatni képviselőtársaiknak.

2. táblázat: A felszólalások témák szerinti eloszlása

Téma	Képviselő			Összesen
	Sógor Csaba	Tőkés László	Winkler Gyula	
Kisebbségpolitika	20	15	3	38
Gazdaság	4	0	8	12
Monetáris politika	0	0	3	3
Külügy	24	6	4	34
Szociálpolitika	4	3	1	8
Biztonságpolitika	3	5	0	8
Csatlakozási tárgyalások	3	2	5	10
Alapvető emberi jogok	9	2	0	11
EU működése	13	4	4	21
Regionális politika	2	0	4	6
Agrárpolitika	1	0	1	2
Egészség	1	1	0	2
Egyéb	4	5	3	12
Kultúra	0	5	0	5
Iparpolitika	0	0	1	1
Összesen	88	48	37	173

12 Az EP képviselők munkájának értékeléséről szóló kutatások összegzéséről lásd: Kohári Kinga: Az EP képviselők 2004-2009 közötti munkájának értékelése a kutatásokban. Európai parlamenti szemle. CKKE-JEF, 2009. http://www.corvinueembassy.com/ep/jscripts/tiny_mce/spirit_docs/sajto_upload_3/mep_ertekeles_-_6._fejezet.pdf.

A 2. táblázat a felszólalások témák szerinti eloszlását mutatja. Jól látható, hogy első helyen a kisebbségpolitikai téma szerepel, a 16 témából egyedül több mint 20%-os arányban fordul elő. Ha ezt megnézzük képviselők szerinti leosztásban, akkor kiderül, hogy míg Sógornál és Tőkésnél az arány hasonló, addig Winkler Gyula lényegesen kevesebbszer, csupán 3 alkalommal szolt hozzá kisebbségpolitikai problémákhoz. Winkler Gyula, társaitól eltérően, sokkal inkább a gazdasági kérdésekkel kapcsolatban emel szót.¹³ Ezzel szemben Tőkés László egyáltalán, Sógor Csaba pedig elenyésző számban szolt hozzá gazdasági kérdésekhez.

Egy másik sokat érintett problémakör a külügyi kapcsolatok témaköre, ezt követik az EU-működésével kapcsolatos viták. A fontosabb témák sorát a már említett gazdasági kérdések, illetve az egyéb témakörökben való megnyilatkozások zárják.

3. táblázat: *A témák előfordulása a felszólalás típusa szerint*

A felszólalás típusa	Téma	Képviselő			Összesen
		Sógor Csaba	Tőkés László	Winkler Gyula	
Vita	Kisebbségpolitikai	4	2	1	7
	Gazdasági	4	0	4	8
	Külügyi	21	6	4	31
	Eu-működése	11	4	4	19
	Egyéb	3	3	3	9
Egyperces felszólalások	Kisebbségpolitikai	16	13	2	31
	Gazdasági	0	0	4	4
	Külügyi	1	0	0	1
	Eu-működése	2	0	0	2
	Egyéb	1	2	0	3

Az öt témának a felszólalás-típusa szerinti elkülönüléséből kiderül, hogy kisebbségpolitikával kapcsolatos kérdések inkább az egyperces felszólalások keretén belül jelentkeznek, kevésbé fordulnak elő a viták során. Ezekben a rövid beszédekben a képviselők általában az EU-s kisebbségvédelmi

¹³ Némi magyarázatot adhat erre, hogy egyetemi végzettségét illetően közgazdász, és 2007-ben külkereskedelmi államtitkári tisztséget töltött be, jelenleg az Európai Parlament Nemzetközi Kereskedelmi Bizottságának tagja.

rendszer hiányára, illetve az egyes tagállamokban ez okból fakadó problémákra koncentrálnak.

Abból, hogy a kisebbségpolitikai viták elenyésző számban szerepelnek a napirendi felszólalásokban, több következtetés is levonható. Egyrészt megállapítható, hogy az Unió nem foglalkozik kellő mértékben a kisebbségeket érintő kérdésekkel. Másrészt pedig elmondható, hogy, bár Winkler Gyulát leszámítva, a napirenden szereplő kisebbségpolitikai témákat a képviselők kihasználják, azonban emellett minden lehetőséget megpróbálnak hasznosítani, s ezért a vitákat megelőző egypercesekben a kisebbségvédelem gyengeségeivel foglalkoznak.

Egy másik érdekes kérdés, hogy a nyíltan kisebbségpolitikai témákat leszámítva milyen más jellegű vitákba próbálják meg a kérdés vetületeit „becsempészni”, illetve hogyan. Az előre meghatározott napirendi pontokhoz való hozzászóláskor igazodni kell annak témájához, másként az ülést vezető elnöknek jogában áll megszakítani a témától eltérő képviselőt. A kérdés vizsgálatát a kisebbségpolitikainak ítélt kijelentések (szövegrészek) fő témákhoz való illeszkedése alapján lehet megoldani.

4. táblázat: *Az egyes fő témákban megjelenő kisebbségpolitikai kijelentések*

Fő témák	Kisebbségpolitikai kijelentések
<i>Kisebbségpolitika</i>	<i>104</i>
Gazdaság	3
<i>Külpolitika</i>	<i>77</i>
Szociálpolitika	6
Biztonságpolitika	5
<i>Csatlakozási tárgyalások</i>	<i>16</i>
Alapvető emberi jogok	23
EU működése	14
Regionális politika	1
Egyéb	11
Kultúra	5

A fenti adatokból kiderül, hogy a kisebbségpolitikával kapcsolatos témák után értelemszerűen a külügyi kapcsolatokat tárgyaló kérdések esetében fordulnak elő kisebbségi kijelentések. Olyan napirendi pontok tárgyalása esetén, amelyek Koszovóval, Ukrajnával vagy Kínával foglalkoznak, előtérbe kerül az említett államok kisebbségeinek helyzete.

Emellett kisebbségekkel kapcsolatos utalásokat találhatunk az alapvető emberi jogokkal, az EU-csatlakozással, valamint az EU működésével kapcsolatos napirendi pontok esetében is.

5.2. A felszólalások kvalitatív értelmezése

Az alábbi részben olyan kijelentések kerülnek elemzésre, amelyek segítségével választ kaphatunk arra kérdésre, hogy az eltérő – nem kisebbségi témájú – felszólalások esetén hogyan tudják az erdélyi magyar képviselők kontextusba hozni az Unió szempontjából másodlagos szerepet játszó, vagy csupán biztonságpolitikai megközelítésből tárgyalt kisebbségvédelmet. Mind Sógor, mind pedig Tökés esetében több stratégiát lokalizálhatunk. Ezek a következők:

Külpolitika/csatlakozni kívánó államok – a kettős mérce elítélése

Az EU sok esetben fontos hangsúlyt fektet arra, hogy a „problémás”, nem EU-tag államokban (mint például Koszovó) rendet teremtsen, és ezen belül az etnikai különbségek gerjesztette konfliktusok felszámolásában segítséget nyújtson. Mindeközben azonban figyelmen kívül hagyja azt aényt, hogy sok tagállamában is tisztázatlanok a kisebbségjogi viszonyok. A romániai magyar EP-képviselők felszólalásaikban sok esetben erre az ellentmondásosságra hívják fel a figyelmet, bírálva az Európai Uniót a kettős mérce használata miatt.

A külpolitikai témájú felszólalások esetében a képviselők arra hívják fel a plénum figyelmét, hogy az EU-nak felelősséget kell vállalnia, ugyanakkor példát kell mutatnia a nem EU-tag államoknak, s ezt a legmegfelelőbb módon úgy teheti meg, ha saját határain belül is rendezzi a kisebbségi kérdést. Véleményük szerint a kettős mérce felszámolásának, a példaértékűségnek, illetve a hitelességnek kell lennie a kulcsszónak az EU külpolitikájában.

Sógor Csaba „A koreai-félszigeti helyzet” napirendi téma tárgyalásakor tett felszólalása a fent leírtaknak egy kitűnő példája:

„Ha arra gondolok, hogy az Unió területén nyelvtörvények vannak, diszkrimináció érinti a kisebbségeket, ha arra gondolok, hogy állampolgársági törvényt vezetnek be, kollektív bűnösség létezik az Unió területén, akkor Ön is megérti, hogy miért nincs erőnk, szavunk és hitelünk a világban, mert nem tartják az Uniót egy hiteles testületnek. Nem tartanak bennünket hiteles embereknek, hogy ha először a saját házuk táján nem söprünk.”¹⁴

14 Részlet Sógor Csaba koreai-félszigeti helyzethez való hozzászólásából – 2010. június 16. Megj.: A képviselők felszólalásai megtalálhatóak az EP-honlapján.

Ugyanez a vonalvezetés ismerhető fel a csatlakozásra váró, tárgyalásokat folytató államokról szóló témák esetében is. A kettős mérce hangsúlyozása nem új dolog, hiszen a nagy keleti bővítés kapcsán merült fel először, hogy a csatlakozni kívánó államoknak a különböző gazdasági kritériumok mellett meg kell felelniük politikai kritériumoknak is – ez alatt értendő „a demokráciát, a jogállamiságot, az emberi jogokat, valamint a kisebbségek tiszteletét és védelmét garantáló intézmények szilárdsága” (koppenhágai kritériumok). E rendszer hibája az volt, hogy hiába ítélt az EU a kritériumok mentén, mégis szubjektíven ítélte meg a kritériumnak való megfelelést. S ezért sokan azzal bírálják az Uniót, hogy kettős mércével mér.¹⁵

Ez a feltételrendszer a most csatlakozni kívánó vagy csatlakozási tárgyalásokat folytató államok esetében is fennáll. A képviselők – diskurzusaik során – a kisebbségi ügyeiket rendezetlenül hagyó államokra próbálják felhívni a figyelmet, s csak említés szintjén nevezik meg azt az államot, amelyről a vitának valójában szólnia kellene. A hangsúly általában az Unió szerepére tevődik, amely a példamutatás és a „problémás” államok irányában tett nyomásgyakorlás kellene, hogy legyen; illetve a kisebbségvédelmi norma-rendszer kialakításának szükségességére, amely megoldást jelenthetne. Ezzel tulajdonképpen a tagállamokat a még csak csatlakozni kívánó államokhoz hasonlítják – amellyel az EU tehetetlenségét, tétlenségét, s a kettős mérce további alkalmazását bírálják.

Egy, a Horvátország csatlakozását tárgyaló vitában Sógor a következőképpen szólalt fel:

<http://www.europarl.europa.eu/sidesSearch/search.do?type=CRE&language=HU&term=6&author=39724>, Sógor Csaba 6. parlamenti ciklus.

<http://www.europarl.europa.eu/sidesSearch/search.do?type=CRE&language=HU&term=7&author=39724>, Sógor Csaba 7. parlamenti ciklus.

<http://www.europarl.europa.eu/sidesSearch/search.do?type=CRE&language=HU&term=6&author=39726>, Tőkés László 6. parlamenti ciklus.

<http://www.europarl.europa.eu/sidesSearch/search.do?type=CRE&language=HU&term=7&author=39726>, Tőkés László 7. parlamenti ciklus.

<http://www.europarl.europa.eu/sidesSearch/search.do?type=CRE&language=HU&term=6&author=39725>, Winkler Gyula 6. parlamenti ciklus.

<http://www.europarl.europa.eu/sidesSearch/search.do?type=CRE&language=HU&term=7&author=39725>, Winkler Gyula 7. parlamenti ciklus.

- 15 Sasse, Gwendolyn: EU conditionality and minorityrights: Translating the Copenhagen Criterion into Policy. EUI Working Paper No. 2005/16, European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, Florence (<http://ideas.repec.org/p/erp/euirsc/p0154.html>).

„Kisebbségvédelem terén Horvátország és Macedónia esetében történtek előrelépések, de még távol állnak a kitűnő osztályzattól. Mit tehetünk? Az Unió példamutató kisebbségvédelmével biztathatná ezeket az országokat, de mi történik az Unióban? Jó lenne, hogyha Franciaország és mások ratifikálnák a Kisebbségi és Regionális nyelvek chartáját, ha Szlovákia megszüntetné a kisebbségeket diszkrimináló intézkedéseit, lásd a nyelvtörvényt, és ha Görögország is elismerné, hogy a területén kisebbségek élnek és szavatolná azok egyéni és közösségi jogait. Romániában remélhetőleg lesz kisebbségi törvény [...], az autonómiától pedig jobban félnek, mint a transznisztriai 14. orosz hadseregtől. A Parlament azzal biztathatná a már csatlakozott tagországokat a jobb példamutatásra, ha egységes, az egész Unió területére kiterjedő kisebbségvédelmi normákat tenne kötelezővé.”¹⁶

Összefoglalva: az erdélyi magyar képviselők úgy próbálnak a plénumra nyomást gyakorolni, hogy az intézmény hiányosságaira, hibáira mutatnak rá, amelynek köszönhetően néhány tagállam ugyanazokkal a negatív jelzőkkel bírálható, mint a nem EU-tag, legtöbb esetben posztkommunista állam.

A nemzeti kisebbségek jogai - mint keretrendszerbe foglalt jogok

Az Európai Unió nem foglalkozik programszerűen a nemzeti kisebbségek jogainak védelmével, s nem rendelkezik olyan keretrendszerrel, amely ezeket biztosítaná. Habár az alapvető emberi jogok védelme kapcsán történtek előrelépések, ezeket olyan, „már kidolgozott és széles körben elfogadott”¹⁷ nemzetközi egyezményeknek kell követniük, amelyek az európai uniós jogrendbe való beépítésére vonatkoznak. Az erdélyi magyar EP-képviselők több esetben kérik az Uniót, hogy alakítson ki végre egy egységes kisebbségvédelmi keretrendszert, amely minden tagállam számára kötelező érvényű lenne, és támogatóná az ilyen irányú tetteket.¹⁸

16 Részlet Sógor Csaba „A Horvátország által elért haladásról szóló 2009. évi jelentés - A Macedónia, volt Jugoszláv Köztársaság által elért eredményekről szóló 2009. évi jelentés - A Törökország által elért haladásról szóló 2009. évi jelentés (vita)”, 2010. február 10. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20100210+ITEM-008+DOC+XML+V0//HU&query=INTERV&detail=3-100>.

17 Részlet Sógor Csaba „Az Európai Unió az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményhez történő csatlakozásáról szóló megállapodás” vitájához való hozzászólásából 2010. május 5. <http://www.sogorcsaba.eu/euparliament/?l=hu&m=3&sm=21&id=11>.

18 Lásd Sógor Csaba és Tökés László felszólalásai. „Örömmre szolgál, hogy a legalapvetőbb európai emberi jogi dokumentumhoz való csatlakozással az Unió újabb lépést tesz egy valóban egységes Európa kialakítása felé [...] az Európa Tanáccsal való

A kisebbségpolitika mint biztonságpolitikai kérdés?

Az EU hajlik arra, hogy a kisebbségi kérdésre biztonsági kérdésként tekintsen. A legtöbb állam a nemzeti vagy etnikai kisebbségeket biztonsági kockázatként kezeli, egzisztenciális fenyegetésként fogja fel. Arra hivatkozik, hogy a kollektív identitástudat elkülönüléshez vezethet, tartózkodnak a szélesebb körű kisebbségi jogok megadásától, a kulturális és területi autonómia biztosításáról nem is beszélve. Felfogásuk szerint a területi autonómia az első lépés a kiválás felé.¹⁹ Ennek a mélyen gyökerező mentalitásnak a megváltoztatása korántsem könnyű.

A képviselők ezt a paradigmát fordítottan kezelik. Sógor Csaba a veszélyt pont a kulturális és területi autonómia meg nem adásában látja. Képviselőtársaival egyetemben többször hangsúlyozza, hogy a romániai magyarságnak nem érdeke az elszakadás; mindig békés eszközökhöz nyúlt érdekeinek képviselete, jogainak kivívása során, s ez nem fog változni, továbbra is hű marad Romániához. Azonban a román vezetőknek is bizalommal kell lenni a másfél milliós közösséggel szemben, megadva nekik a kulturális és területi autonómiát.

együttműködésre és annak meglévő emberi jogi vívmányaira is szükség van [...] melyek lefektetik az őshonos nemzeti kisebbségek problémáira adandó válaszok minimumkövetelményeit.” – Részlet Sógor Csaba „Az Európai Unió az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményhez történő csatlakozásáról szóló megállapodás” vitájához való hozzászólásából 2010. május 5. <http://www.sogorcsaba.eu/euparliament/?l=hu&m=3&sm=21&id=11>. Valamint: „Tisztelt Elnök úr! Elismeréssel és köszönettel üdvözlöm a hagyományos nemzeti és etnikai kisebbségek, valamint az európai bevándorlók védelmének napirendre tűzését. Fájdalmasnak tartom, hogy kellő frakciótámogatás hiányában mai közvitánk határozathozatal nélkül végződik, és továbbra sem nyílik lehetőség az EU kisebbségvédelmi keretegyezményének elfogadására. A volt szovjet kommunista tábor országaiban a be nem avatkozás elve uralkodott. Elfogadhatatlannak tartom, hogy ehhez hasonló módon az Unió is az egyes tagországok önálló hatáskörébe utalja kisebbségeik helyzetének megoldását. Nacionálkommunista időkre emlékeztető diktatórikus álláspontnak tartom Traian Băsescu államelnöknek az erdélyi magyarok kollektív jogok és autonómia iránti jogos igényét visszautasító budapesti kijelentéseit. Az Európai Unió a nemzeti, etnikai és vallási kisebbségeknek is közös hazája, éppen ezért intézményes és törvény által szabályozott védelmüket tovább nem halogathatja!” – Tőkés László „A hagyományos nemzeti, etnikai és bevándorló kisebbségek védelme Európában” vitájához való hozzászólása, 2009. február 3. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20090203+ITEM-014+DOC+XML+V0//HU&query=INTERV&detail=2-444>

19 Kardos Gábor: *Konfliktusok és garanciák*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2007, 24–36.

Ezzel kapcsolatban kiemelnék egy szintén Sógor nevéhez fűződő felszólalást, az Európai biztonsági stratégia és az EBVP végrehajtására vonatkozóan.

„Ma éppen 88 éve annak, hogy az európai nagyhatalmak az I. világháborút lezáró trianoni békeszerződésben olyan biztonságpolitikai döntéseket hoztak, amelyben a nemzeti kisebbségek jogait semmibe vették vagy csak papíron garantálták. A II. világháború utáni párizsi békeszerződés sem oldotta meg a gondokat. A biztonságpolitikai kérdést a határok sérthetetlenségének garantálásává redukálták. [...]

[...] Mi magyarok 8 országba kerültünk, ezek közül egyelőre csak Szlovénia tudta megnyugtató módon megoldani a magyar közösség jogait. A jelentés szerint előrehaladást kell megvalósítani az európai normákkal összhangban a kisebbségi jogok tényleges védelmének biztosítása érdekében.

[...] Ma biztonságos Európát akarunk. Rendezni kell a nemzeti kisebbségek jogait az EU-n belül és kívül az Európa nyugati felében bevált területi és kulturális autonómia eszközeivel. Köszönöm.”²⁰

Hasonlóképpen érvel Tökés László is 2008. február 18-i egyperces felszólalásában:

„...számunkra a koszovói rendezés példa- és precedensértékű. Meggyőződésünk, hogy a romániai magyarság békés küzdelme az autonómiáért és Székelyföld területi autonómiájáért szintén az Európai Unió jótékony közreműködésével vezethet eredményre.”²¹

Tehát látható, hogy a képviselők szerint a nemzeti kisebbségek biztonsági kérdésként való kezelésére az egyetlen helyes válasz, amit mindig is alkalmaztak, a „békés harc”. Ezt több felszólalásuk során is kiemelik. 2009. február 3-i hozzászólásában „A hagyományos nemzeti, etnikai és bevándorló kisebbségek védelme Európában” c. vitához Sógor Csaba kihangsúlyozza: *„A hagyományos nemzeti kisebbségek, közösségek képviselői békés úton, parlamentáris eszközökkel próbálják rávenni a többséget arra, hogy ami jó Európa 14 országában, az jó lesz az Unió egész területén.[...] Ezek a hagyományos nemzeti kisebbségek az illető országok leghűségesebb állampolgárai. Háborúk, gazdasági válságok, belpolitikai csaták, asszimiláció ellenére sem hagyták el őshonos, régi-új hazájukat. Részükről a lojalitás töretlen. Pont ezért ért-*

20 Sógor Csaba felszólalása: „2006. évi jelentés a közös kül- és biztonságpolitikáról – Éves jelentés az európai biztonsági stratégia és az EBVP végrehajtásáról” c. vitában, 2008. június 4. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20080604+ITEM-019+DOC+XML+V0//HU&language=HU&query=INTERV&detail=3-083>

21 <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20080218+ITEM-019+DOC+XML+V0//HU&language=HU&query=INTERV&detail=1-058>.

*hetetlen, hogy a nagy országok több tízmilliós lakossága miatt fél néhány száz-
ezres, esetleg félmillió, másfélmillió kisebbségől...*"²²

Hasonló üzenetet fogalmaz meg 2008. szeptember 22-i egyperces felszólalásában is: „... Magyarország önmagával határos, az ország az I. világháború után területének 2/3-át veszítette el, ezeken a területeken, ma már hét államban, az összesen több mint 3 milliós lélekszámú magyarság politikai érdekképviselete az elmúlt évszázadban csak békés eszközökkel küzdött jogaiért.”²³ A beszéd folytatásából kiderül, hogy a Kárpát-medencei Képviselők Fóruma, amely 20 politikai szervezetet tömörít, közös lobbierődát nyit Brüsszelben az EU adta lehetőségek kihasználásának érdekében. Ez fontos tényező lehet, hiszen egy ilyen méretű szervezet még egy plusz ösvényt jelenthet a kisebbségi érdekérvényesítés útján.

Míg a külügyi, csatlakozási, alapvető emberi jogok tematikája a kisebbségpolitikai kijelentésekkel összeegyeztethető, addig van olyan témájú napirendi pont is, amellyel kapcsolatosan szinte elképzelhetetlen az ilyen jellegű felszólalás, a képviselők mégis megteszik. A következő Sógor Csabától idézett felszólalás „A közép- és kelet-európai országok gazdaságának élénkítéséhez szükséges intézkedések” napirendi pont tárgyalása alatt történt:

„...Nem csak oltásra van szüksége tehát a közép- és kelet-európai országoknak, hanem szervezeterősítésre is. Mire gondolok? A rendszerváltást kellene támogatni, nem csak a gazdaságot...

[...] amit európai értékeknek nevezünk, hogy egy országban ne azon vitakozzanak - a soknyelvűség Európájában - hogy nyelvtörvényre van szükség, hogy egy másik országban ne a kollektív bűnösséget akarják akár lábjegyzetként belopni a szerződésbe, hanem az európai értékeket...”²⁴

A képviselő nem tudta befejezni beszédét, mivel az elnök félbeszakította. Az eltérő kontextus ellenére a képviselők igyekeznek érvényt szerezni mindannak, amit erdélyi magyar képviselőként fontosnak tartanak, s aminek képviseletével a hazai választók véleményük szerint megbízták őket.

Fontosabb kisebbségi kérdések

Az alábbi fejezet arra keresi a választ, hogy milyen különbségek fedezhetők fel a kétféle felszólalástípus esetén?

22 <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20090203+ITEM-014+DOC+XML+V0//HU&query=INTERV&detail=2-454>.

23 <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20080922+ITEM-018+DOC+XML+V0//HU&query=INTERV&detail=1-063>.

24 <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20091215+ITEM-017+DOC+XML+V0//HU&query=INTERV&detail=2-319>.

5. táblázat: *A kisebbségi témában megjelenő altémák*

Altémák	Gyakoriság	Százalékos eloszlás
Kisebbségellenesség	19	18,1
Autonómia	12	11,4
Nyelvtörvény	10	9,5
Kisebbségvédelmi törvény	10	9,5
Anyanyelvhasználat	9	8,6
Diszkriminatív intézkedések	8	7,6
Egyéni és kollektív jogok	8	7,6
Asszimiláció	6	5,7
Békés érdekvédelmi törekvés	6	5,7
Önrendelkezési jog	5	4,8
Kettős mérce felszámolása	4	3,8
Szubszidiaritás	2	1,9
Terület függetlenségének elismerése	2	1,9
Egyezmények ratifikálása, betartatás	2	1,9
Nem szerepel benne	1	1,0
Rasszizmus	1	1,0
Összesen	105	100,0

A fenti táblázatból kiderül, hogy az egyes kisebbség-kijelentések vagy altémák milyen gyakorisággal jelennek meg a hasonló vonatkozású fő témában. Az adatok összesítéséből látható, hogy a képviselők milyen prioritást állítanak fel a kisebbségjogi kérdések között, azaz mit tartanak a legfontosabbnak.

A kisebbséggel kapcsolatos kijelentéseket három kategóriába sorolhatjuk. Az első, leggyakrabban megjelenő csoportba kerültek azok a témák, amelyek egy állam vagy csoport által egy nemzeti, hagyományos kisebbség ellen gyakorolt diszkriminatív intézkedésekre, atrocitásokra vonatkoznak (kulcsszavak: kisebbségellenesség, asszimiláció, diszkrimináció, nyelvtörvény). A második csoportba azok a kijelentések sorolhatóak, amelyek bizonyos normatív intézkedésekhez kapcsolódnak. Vagyis amelyekben a képviselők törvények, szabályok kidolgozását és életbeléptetését kérik, vagy azokra hivatkoznak (kulcsszavak: anyanyelvhasználat, egyezmények ratifikálása, kisebbségvédelmi törvény, egyéni és kollektív jogok). Végül, a harmadik csoportban a nemzeti kisebbségi közösség önrendelkezésére vonatkozó ki-

jelentések szerepelnek (kulcsszavak: autonómia, szubszidiaritás, önrendelkezési jog, terület függetlenségének elismerése).

A kisebbségek ügyeiről szóló napirendi pontok esetén néhol igen erős hangvételben szólalnak fel. Például Sógor egyik beszédében keményen bírálja Szlovákiát a nyelvtörvény miatt, amelyet egyenesen nyelvi genocídiumnak titulál. Szlovákia mellett megemlíti nemcsak Romániát és Görögországot, hanem Franciaországot is.

„[...] A nyelvi genocídiumot úgy definiálják - 3. cikkely, 1. pont - 1948-ban, mint annak a megtiltását, hogy a csoport a mindennapi érintkezésben vagy az iskolákban nyelvét használhassa, vagy, hogy a könyvnyomtatás, illetőleg a kiadványterjesztés a csoport nyelvén történjék.

Ma az Európai Unió területén sajnos nem Szlovákia az egyetlen ország, de a legjellemzőbb példa arra, hogy nyelvi genocídium, vagyis nyelvi népirtás, nyelvirtás folyik egy uniós ország területén. De ne örüljön más sem, mert Románia, Görögország, Franciaország is felsorakozhat Szlovákia mögé. Köszönöm.”²⁵

Tőkés is elítéli a szlovák kormányt, s az igencsak erős posztkommunista-soviniszta jelzővel illeti. A képviselők nem félnek tehát kimondani, amit valósnak gondolnak; nyelvi eszközeiket bevetve próbálnak a kisebbségvédelem érdekében harcba szállni.

„Békesség Istentől! Pace vouš! Boží pokoj s Vami! Peace to you from God! A soknyelvű Európában magyarul, románul, szlovákul és angolul kívántam békességet. Ezt megtehettem az Európai Parlamentben, viszont az államnyelvtörvény sérelme nélkül kockázatos volna megennem a szlovák törvényhozásban. Az Unió egyik tagországában pénzbüntetéssel lehet sújtani a hivatalos nyelvtől eltérő más nyelvek, köztük Európa egyik hivatalos nyelvének, a magyarnak a használatát. Ez világraszóló botrány és szégyen!

Nézzék Szlovákia térképét, itt van előttem! Schengennek köszönhetően a Szlovákiát Magyarországtól elválasztó határt a vasfüggönyhöz hasonlóan lebontották, a posztkommunista-soviniszta szlovák kormány azonban most újabb falakat emel az emberek közé, nyelvi korlátokat.

Köszönjük Jerzy Buzek elnöknek, hogy a megoldás érdekében Szlovákiában járt követségben. Az Európai Parlament ebben a közérdekű ügyben ne helyezkedjen a be nem avatkozás ignoráns és kényelmes álláspontjára, hanem

25 Részlet Sógor Csaba „A kisebbségi nyelvek használata az európai kulturális örökség részeként” c. vitához való, 2009. november 24-i felszólalásából, <http://www.sogorcsaba.eu/euparliament/?l=hu&m=3&sm=21&id=27>.

*szerezzen érvényt saját előírásainak és követelményeiknek, melyeket az emberi és kisebbségi, valamint a nyelvi jogok terén támaszt!*²⁶

Hozzájuk viszonyítva Winkler stílusa visszafogottabb, de ez persze nem azt jelenti, hogy nincsenek konkrét elképzelései, kérései a Parlament felé. Az ő hozzászólása(i) általánosan tartalmazzá(k) azokat a követeléseket, amelyek az eddigi szövegekben előfordulnak. A két legfontosabbat foglalja össze, amiért a magyar kisebbségi képviselők küzdenek: 1) egy kötelező érvényű, kisebbségvédelmi keretszabályozást, 2) amely legitimálja az autonómiát a nemzeti kisebbségek számára.

„Köszönöm szépen, Elnök úr! Az Európai Unió területén élő nemzeti kisebbségek gazdagítják az Uniót. Az Európai Parlamentnek élen kell járnia az etnikai kisebbségek védelmében, érdemi vitát kezdeményezve a kisebbségek jogállásának helyzetéről. A Parlamentnek fel kell vállalnia, hogy kidolgoz és elfogad egy olyan keretszabályozást, amely minden tagállamra kötelező érvényű. Ez a keretszabályozás akkor felel meg valójában a kisebbségi közösségek érdekeinek, ha - figyelemben tartva a szubszidiaritás elvét - tartalmazza rendelkezései között azt, hogy a különböző, a többség és kisebbségek közötti konszenzusra épülő autonómiaformák megvalósítása a járható út a kisebbségi közösségek megfelelő státuszának biztosítására. Köszönöm.”²⁷

Magyar kisebbségek vonatkozásában tett felszólalások

Kezdeti terveim szerint először azokból a felszólalásokból szerettem volna bemutatni néhányat, amelyek általánosságban beszélnek a nemzeti kisebbségek védelmének szükségességéről, s ezt követően tértem volna rá azokra, amelyek konkrétan a magyar kisebbségi közösség ügyeit tárgyalják. Azonban hamar kiderült, hogy ez utóbbiak sűrűn átszövik az előbbieket, azaz gyakran fordul elő magyar vonatkozású utalás. Számszerűsítve ez azt jelenti, hogy a 173 felszólalásból 77 esetben fordul elő kisebb-nagyobb mértékű vonatkoztatás a kisebbségi magyarok jogaival kapcsolatban. Ez alatt azt értem, hogy időnként a teljes felszólalás tartalma egy konkrét hazai eset bemutatása. Bizonyos esetekben viszont egy-két szó erejéig történik ez csak

26 Tökés László 2009. november 24-i felszólalása „A kisebbségi nyelvek használata az európai kulturális örökség részeként” c. vitához, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20091124+ITEM-016+DOC+XML+V0//HU&query=INTERV&detail=2-520>.

27 Részlet Winkler Gyula 2009. február 3-i hozzászólásából „A hagyományos nemzeti, etnikai és bevándorló kisebbségek védelme Európában” c. vitához, <http://www.iuliuwinkler.eu/activities.php?wh=eu&id=29>.

meg – általában ilyenkor a képviselők saját származásukat említik, s ez része „a személyes érintettség stratégia” kifejezésének.

Ezeknek a felszólalásoknak kb. 1/5-e tesz említést nem romániai, hanem más, határon túli magyarokat érintő kérdésekről; a többi az erdélyi magyarság ügyének érdekében történik.

Megjegyzendő, hogy itt azok az esetek jöttek számításba, ahol konkrétan előfordul a *magyarok*, *magyarság* szó (tehát ahol például szlovák nyelvtörvényt említ, az ebbe a besorolásba nem kerül bele – ez megtörtént már más besorolás esetén). A második esetben azokat is számoltam, ahol *Románia* megnevezése előfordul.

Annak vizsgálatakor, hogy a magyar kisebbségek érdekében való fellépéskor melyik felszólalástípust részesítik előnyben, számomra meglepő eredmény jött ki: nincs jelentős különbség a felszólalások két típusa között, mindkét lehetőséget kihasználják.²⁸ Továbbá, ha az egyes képviselők összes felszólalásának és a magyar vonatkozású témák felszólalásainak arányát nézzük, akkor látható, hogy Sógor Csaba felszólalásainak majdnem egyharmada, Tőkés Lászlóénak szinte 80%-a, míg Winkler Gyula felszólalásainak majdnem negyede szól kimondottan a magyar kisebbségekről.

Tehát bár a viták esetében az eljárási szabályzatnak megfelelően az adott napirend témájához igazodnak, az erdélyi magyar képviselők megtalálják azokat a nyelvi eszközöket, amelyek segítségével hazai vizekre tudják terelni a szót.

A személyes érintettség stratégiája

A tartalomelemzést követően kiderült, hogy az egyik előszeretettel alkalmazott stratégia a *személyes érintettség stratégiája*. Ennek több válfaja is megtalálható.

Az egyik változatban az EP-képviselők kiemelik „civil” státusukat, arra hívva fel a figyelmet, hogy ők maguk is egy nemzeti kisebbség tagjai, s ez a szerepkör feljogosítja őket arra, hogy a hasonló helyzetben levő emberek érdekében és nevében beszéljenek. Ezzel legitimálják a mondanivalójukat. Példának okáért: Sógor Csaba, „A koreai-félszigeti helyzet” napirendi téma tárgyalásakor az Észak-Koreában uralkodó helyzetet megpróbálja

28 A magyar vonatkozású témák megjelenése a felszólalás típusa szerint:

Felszólalás típusa	Képviselők			Összesen
	Sógor Csaba	Tőkés László	Winkler Gyula	
Vita	18	16	6	40
Egypercesek	14	19	4	37
<i>Összesen</i>	<i>32</i>	<i>35</i>	<i>10</i>	<i>77</i>

emberközelibb szempontból megközelíteni, s azáltal, hogy azt állítja: „majdnem egy hasonló kegyetlenségű rendszerben nőttem fel”,²⁹ pontos helyzetismeretét hangsúlyozza, emellett közvetlenül a Romániában a rendszerváltás előtti kegyetlenségekre is utal.

A kisebbségi lét személyes problémaként való megélésének megjelenítésére egy újabb példa Tőkés László alábbi hozzászólása:

*„Kisebbségi, diszkriminált magyarként és egyházi emberként [...] külön is elismerésemet fejezem ki a kisebbségi jogokról szóló fejezet iránt, mely alapját és kezdetét jelentheti az EU kisebbségvédelmi jogrendszere megalkotásának. Egyetértek Gál Kinga képviselőasszonnyal az általa kifejtett dolgokban.”*³⁰

A képviselőasszony kezdeményezésének üdvözlése arra enged következtetni, hogy megerősítik, támogatják egymást. Nő a tárgyalt probléma jelentősége akkor, ha ez máshol is jelen van, illetve más képviselők is fontosnak tartják annak megoldását. A fenti logikát követve a nemzeti kisebbségek ügye egy olyan ügy, amely (az) Európa(i Unió) több államában is rendezésre vár – akár azt is mondhatnánk, hogy páneurópai ügy. Ennek megoldásában ki kell lépni az állami keretből, és közösségi szintre kell emelni azt. Ez a gondolat hangsúlyozódik ki Sógor Csaba 2009. szeptember 15-i, az Európai Parlament elnökének nyitóbeszédét követő felszólalásában is:

„Nem szlovák–magyar vita van. Szlovák–európai uniós vita van [...] Önnek az Európai Unió parlamentje és Szlovákia között kell egyeztetnie, hiszen aláírt, ratifikált dokumentumokat és szerződéseket sért meg ez az ország. [...] Erdélyben a mindenkori román hatalom még mindig szégyelli az anyanyelvünket és a szimbólumainkat.”³¹

Fontos újra megemlíteni, hogy egy képviselő tevékenysége nem csak a parlamenti üléseken való felszólalások alapján mérhető. Ennél nagyobb erővel bír a szakbizottsági munka, a jelentéstevés. A kimondott szó akkor igazán hiteles, ha azt tényleges tartalom támasztja alá. A képviselő az egyperces felszólalási lehetőséget kihasználva elmondhatja, hogy milyen lépéseket tart szükségesnek a hagyományos nemzeti kisebbségek védelme érdekében, s hogy az hogyan valósítható meg. Az a tény, hogy ő maga részt vesz ennek a folyamatnak a megvalósításában, a jelentés kidolgozásában, hitelt

29 Részlet Sógor Csaba koreai-félszigeti helyzethez való hozzászólásából – 2010. június 16.

30 Részlet Tőkés László szavazáshoz fűzött indoklásából – 2009. január 14., <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20090114+ITEM-005+DOC+XML+V0//HU&query=INTERV&detail=3-159>.

31 <http://www.sogorcsaba.eu/euparlament/?l=hu&m=3&sm=21&id=34>.

ad szavainak – ő nemcsak beszél a sepregetésről, hanem sepreget is, amennyiben hagyják.

„A kisebbségi intergroupban egy jelentést dolgoztunk ki a hagyományos nemzeti kisebbségek védelme érdekében. Miért fontos ez? Az újonnan csatlakozott országok közül sokaknak, mint például Romániának is, nincsen kisebbségi törvénye. [...] Romániában az új kormány hivatalba lépése óta azt vettük észre, hogy a kisebbségek szimbólumait levetetik, hogy gond az, hogyha valaki több nyelvet beszél, hogy véletlenül kifelejtjenek több száz gyereket a beiskoláztatástól. Ezért tartjuk fontosnak azt, hogy az Európai Parlamentben szülessen meg egy olyan jelentés, egy olyan határozat, amely szavatolja a kisebbségek védelmét, a hagyományos nemzeti kisebbségek védelmét. Köszönöm szépen, Elnök úr!”³²

Jelen példában a felszólalás jelentős részét a romániai helyzet ecsetelése teszi ki – a képviselő konkrét példákkal támasztja alá az érveit, megmagyarázva, hogy miért szükséges az egységes kisebbségvédelmi jogrendszer. Ez egy újabb, gyakrabban alkalmazott diskurzív eljárás: megtörtént eseményeket tárnak a plénum elé, s felháborodásukat fejezik ki az atrocitásokat illetően, amelyek felszámolásáért az EU-t hívják segítségül, vagy éppen bírálják ennek elhalasztásáért. Tökés László 2009. február 2-i egyperces felszólalása ennek ékes példája:

„Tisztelt Elnök úr! Az ENSZ alapokmánya szerint az önrendelkezés joga minden népet megillet. Ez a másfél-kétmilliós erdélyi magyarságra is érvényes. Két évvel ezelőtt a Székely Nemzeti Tanács helyi véleménynyilvánító népszavazást szervezett Székelyföld területi autonómiájáról. A mozgóurnás referendumon a mesterségesen gerjesztett magyarellenes propaganda ellenére a megkérdezett 210 ezer választópolgár 99%-a igennel szavazott a kérdésre. Legutóbb Székelyföld települési önkormányzatainak jelentős része újabb, teljes körű hivatalos népszavazást kezdeményezett. Az állami szervek és területi képviselőik, a prefektusok a székelyföldi magyarok békés, törvényes és demokratikus akaratnyilvánítását minden erővel gáncsolni igyekeznek. Kérem az Európai Parlamentet, Hans-Gert Pöttering elnök urat, hogy kövessék szoros figyelemmel a népszavazással kapcsolatos romániai fejleményeket, és vegyék védelmükbe a hatóság által fenyegetett önkormányzatokat! Köszönöm.”³³

32 Sógör Csaba 2009. február 2-i egyperces felszólalása, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20090202+ITEM-013+DOC+XML+V0//HU>.

33 <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20090202+ITEM-013+DOC+XML+V0//HU&query=INTERV&detail=1-032>.

Összefoglalásként elmondható, hogy a személyes érintettség stratégia több elemből épül fel. Sok esetben a romániai magyar nemzeti kisebbség ellen a román állam által folytatott igazságtalanságokat hoznak fel példának. Ennek a kisebbségnek ők is tagjai, így szinte magától értendő, hogy a szóban forgó eseményeknek maguk is szereplői, az atrocitásoknak ők maguk is szenvedő alanyai. Így bizonyos mértékben személyes síkra terelik a témát, s mivel szívügyükként tekintenek rá, hitelességet biztosítanak saját felszólalásaiknak. Azonban fontos, hogy ne maradjon csak a személyesség síkján ennek az ügynek a tárgyalása. Ezért megjelenítenek egy másik síkot is – a szakmaiságét. Így az elhivatottság hozzáértéssel párosul, és racionális megalapozást nyer:

„Elnök úr, Romániában a múlt év novemberi választásokat követően nagykoalíciós kormány jött létre, melynek a román országgyűlés két házában 73%-os a parlamenti részesedése.

E koalíció egyik első intézkedése az volt, hogy kidolgozott egy rendszert arra, hogy az állami irányítás alatt álló romániai közintézmények és közigazgatási szervek egymás között osszák fel a vezető pozíciókat.

Ez két okból kifolyólag elfogadhatatlan helyzet. Először is az államigazgatásban újra feltétlen támogatáshoz vezet, sértve a köztisztviselők jogállásáról szóló törvényt. Másodszor, azokban a régiókban, ahol a magyar lakosság döntő többséget alkot, az intézkedésnek kisebbségellenes aspektusa is van: magyar nemzetiségű köztisztviselőket román nemzetiségű személyekkel váltanak fel. Február 8-án a romániai Sfântu Gheorghe (Sepsiszentgyörgy) városában egy nyilvános gyűlésen több mint háromezren vettek részt, a román pártok politikai játszmái ellen tiltakozva, és a magyar közösségek jogainak tiszteletben tartását kérve.”³⁴

Következtetés

A tartalomelemzés egészét összefoglalva elmondható, hogy az erdélyi magyar EP-képviselők a parlamenti ülések során arra törekednek, hogy 1. kontextusba hozzák a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos problémák megoldásának szükségességét; 2. felhívják a plénum figyelmét a konfliktusokra, amelyek általában a többség–kisebbség között alakulnak ki; 3. egy olyan normatív rendszer kidolgozását és életbeléptetését követelik, amely közösségi szinten biztosítja a nemzeti kisebbségek jogait.

³⁴ Winkler Gyula 2009. február 18-i egyperces felszólalása, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20090218+ITEM-021+DOC+XML+V0//HU&query=INTERV&detail=3-209>.

Ez a kutatás egy szeletét képezi annak, ahogyan az illető képviselők tevékenységét, s a tevékenység hatékonyságát vizsgálni lehet. A kisebbségi érdekképviselet hosszú távú, összetett folyamat, nemcsak közösségi szinten történik, hanem állami/nemzeti, illetve helyi szinten is. Elemzésemben csak az Európai Parlament intézményében történő munkára koncentráltam, de nyilván ezt befolyásolják a belpolitikai viszonyok, folyamatok is, illetve egy adott politikai párthoz való tartozás. Az EP-ben pedig a felszólalásokon kívül, amint azt már tanulmányom elején tisztáztam, más munkát is végeznek, egyéb tisztségeket is betöltenek. Továbbá azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a formális kereteken kívül az informális kapcsolatok is nagy jelentőséggel bírhatnak egy-egy ügy kapcsán. Meg kell említenünk a nem kimondottan intézményes úton keresztül történő eseményeket, amelyeket előszeretettel nevez a szakirodalom a „kávéfőzők zajában” történőnek. Ezeknek a feltárásában a hivatalos dokumentumok nem segítenek, kizárólag a képviselők és a parlamentben dolgozók segítőkészségére számíthat a kutató.

Összességében tekintve úgy vélem, hogy az Európai Parlament ülésein való felszólalások többet jelentenek, mint üres retorikai fogást. S így az uniós képviseleti munka is több, mint pusztán imázsépítés. Tudjuk, hogy a nemzetközi közösség döntéshozatali rendszerében végzett tevékenység nem egy hálás feladat – hiszen nem hoz egyhamar látható vagy kézzelfogható eredményt, s ebből kifolyólag az elismerés is várat magára, ahogyan a dolgozó ember elégedettsége is. Az erdélyi magyar EP-képviselők a többi, a nemzeti kisebbségek ügyeinek rendezésében szerepet játszó képviselővel együtt egy nem olyan rég elkezdődött folyamatnak a részesei, amely talán 30-40 éven belül hoz eredményt.